درامانووسانی جیهان

مەهدی مەجید جاف
(سوید)

بەشی پێنجەم و کۆتایی

خوێندنی ناوەندی تەواو دەکات و لە ساڵی ١٩٢٤ ز، لە شاری پاریس دەست بە خوێندنی فەلسەفە دەکات و لە ساڵی ١٩٣٩ز، دکتۆرا لە فەلسەفەدا وەردەگرێت، لەدواییشدا دەست بە گوتنەوەی وانەی فەلسەفە لە قوتابخانە ناوەندیەکانی شارەکانی لوهاوۆر و لائون پاریس دەکات. لە ڕۆژانی خوێندنیدا لە زانکۆ بە (سیمون دوبوڤوار) کە سێ ساڵ لە خۆی بچووکتر دەبێت، ئاشنا دەبێت و تەمەنێکی درێژ پێکەوە بە سەر دەبەن، ئەمیش لە دواییدا وەک مامۆستا دەست بە کار دەکات.

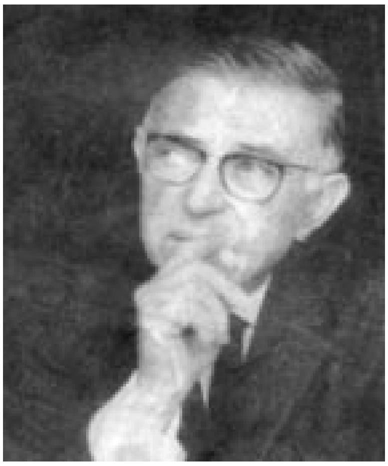

٤٢ – ژان پاول سارتەر

درامانووس و چیرۆکنووس و وتار نووس و فەیلەسووفی بەناوبانگی فەرەنسی ژان پۆل سارتەر، لە ساڵی ١٩٠٥ز، لە شاری پاریس چاوی بە دنیا هەڵهێناوە. باوکی ئەفسەرێکی هێزی دەریایی دەبێت لە چین و هیندستان لەوێ تووشی نەخۆش دەبێت و دەمرێت، ژانی دوو ساڵە ڕەنگی بێ باوکی لە ڕووی دەنیشێت باپیری کە مامۆستای زمانی ئەڵمانی دەبێت ژان دەگرێتە خۆی و ئەرکی ژیانی دەکێشێت . کاتێک کە تەمەنی یازدە ساڵان دەبێت دایک شوو دەکاتەوە و سارتەر لەتەک خۆیدا بۆ شاری لاروشل دەبات، لەوێ

لەو ماوەیەدا کورتە چیرۆکی (دیوار) دەنووسێت و دەبێتە هۆی گفتوگۆیەکی فراوان و ناوبانگی سارتەر بڵاودەکاتەوە. بەرپابوونی شەڕی شومی دووەمی جیهانی، کار لە بیروبۆچوونی فەلسەفی سارتەر دەکات، سەرەتا لە لە دەزگای هەواناسی دەست بە خزمەت دەکات و زۆر نابات لە لایەن داگیر کەرانی ئەڵمانیەوە لە هاوینی ساڵی ١٩٤٠ز، بەند دەکرێت، پاش ماوەک بە بیانووی ئەوەی کە نەخۆشە، ئازاد دەکرێت و بۆ فەرەنسای دەیگەڕێننەوە. لە پاشان پەیوەندی بە بزووتنەوەی بەرگری میللی فراسەوە دەکات و چالاکانە خەبات دەکات، لە ساڵی ١٩٤٣ز، بە هاریکاری گرووپێکی ڕۆشنبیری

دەست بە بڵاوکردنەوەی بەرهەمە فەلسەفیەکانی دەکات.

هەر لە ڕۆژانەدا دەبێت کە شانۆنامەی (مێشەکان) دەنووسێت. لە ساڵی ١٩٤٤ز، شانۆنامەی (دەرگا داخراوەکان) دەنووسێت و پاش ئازاد کردنی پاریس لە سەر شانۆ پێشکەش دەکرێت و لە ساڵی ١٩٤٦ز، یەکەمین ژمارەی گۆڤاری (سەردەمی نوێ) بڵاو دەکاتەوە. لە ساڵی ١٩٤٦ز، شانۆنامەی (سۆزانی شەرافەتمەند) و ساڵێ پاشتر (حاڵەت) و (ئەدەبیات چییە؟) و (بودلێر) و (بۆچوون سەبارەت بە مەسەلەی یەهوود) دەنووسێت. لەساڵی ١٩٤٨ز، شانۆنامەی (مردووە بێ گۆڕەکان) و کتێبی فەلسەفی (ئیگزیستانیسیالسم و ڕەسەنی مرۆڤ) و شانۆنامەی (دەستە پیسەکان) و (بێزاری) و (ڕێگای ئازادی) و شانۆنامەی (شەیتان و خوا) و لە ساڵی ١٩٥١ز، شانۆنامەی (ژان مقدس) و ساڵێ دواتر شانۆنامەی (کین) و لەساڵی ١٩٥٥ز، شانۆنامەی (نێکراسف) و لەساڵی ١٩٥٩ز، شانۆنامەی (گۆشەنشینەکانی ئاڵتونا) و لە ساڵی ١٩٦٥ز، شانۆنامەی (ژنانی تەروادە) دەنووسێت.

سارتەر لە ساڵی ١٩٥٩ز، بۆ کوبا سەفەر دەکات و لە لایەن ڕۆشنبیرانەوە پێشوازییەکی گەرمی لێ دەکرێت. لە دوای ئەو سەفەرە دووەمین کتێبی فەلسەفی بەناوی (ڕەخنەی عەقڵی دیالێکتی) و لەدوایشدا کتێبی (هەیت و نیت) دەنووسێت. لە ساڵی ١٩٦٤ز، سارتەری مەزن کتێبی بە ناوبانگی (وشەکان) کە سەبارەت بە بیرەوەریەکانی سەردەمی منداڵیەتی دەنووسێت و ئەکادیمیای سویدی خەڵاتی بەرزی نۆبڵی لە ئەدەبیاتدا پێدەبەخشێت، بەڵام سارتەر بە بیانووی ئەوەی کە ئەو خەڵاتە لە لایەن بڵاوکەرەوەی ئایدۆلۆژی بورژوازیەوەیە، قبووڵ ناکات و وەرگرتنی ڕەت دەکاتەوە.

پاش شەڕی یەکەمی جیهانی دووەم فەلسەفی ئیگزیستانسیالیزم گەشەی کرد و سارتەر بە بیر و باوەڕی نیچە و فەیلەسووفانی ئەو ڕێبازە وەک مارتین هایدگر و سورین کیر کیرکیگارد کاریگەر دەبێت.

سارتەری مەزن لە ساڵی ١٩٨٠ز، لە تەمەنی ٧٥ ساڵیدا ماڵئاوای لە ژیان و دنیای ئەدەب و هونەر دەکات.

٤٣ - ئالبێر کامو

ئالبێر کامو لە حەوتی مانگی تشرینی دووەمی ١٩١٣ز، لە گوندی مۆندۆڤی لە وڵاتی ئەلجەزائر لە دایک بووە، (لوسین کامو) ی باوکی لە ڕەسەندا لە خەڵکانی (ئالزاس)ی فەرەنسا دەبێت، باوکی یەکێک دەبێت لە سەربازانی فەرەنسی و لە شەڕی (مارن) دا بە خەستی بریندار دەبێت و دەمرێت. هەروەها دایکی زەحمەتکێش و نەخوێندەواری لە ڕەسەندا ئیسپانی دەبێت. هەژاری ڕوویان تێ دەکات و دایکی بە ناچاری ژیانی منداڵەکانی و نەنکیان بە خزمەتکاری مسۆگەر دەکات و کامو دەڕواتە قوتابخانە و زۆر زیرەکانە دەست بە خوێندن دەکات، پاشان بە یارمەتی یەکێک لە مامۆستا دڵسۆزەکانی لە قوتابخانەی ناوەندی شاری ئەلجەزائردا دەست بە خوێندن دەکات.

کامو لە تەمەنی سێزدە ساڵیەوە دەست بە خوێندنەوەی بەرهەمەکانی (ئاندرێی ژید) و (مۆنتێلان) و (ئەندرێی مالرۆ) دەکات، لە تەمەنی حەڤدە ساڵیدا توشی نەخۆشی سیل دەبێت. پاش دوو ساڵ حاڵی باشتر دەبێت و دەست بە خوێندن لە زانکۆی ئەلجەزائر لە شاری جەزائر دەکات.

زوڵم و زۆری فەرەنسیە داگیر کەرەکان لە گەلی جەزائر و سەر هەڵدانی نازیەکان لە ئەوروپا، دەبێتە هۆی دروستبوونی بزووتنەوەیەکی ڕۆشنبیری نوێ دژ بە فاشستیەت کە لەلایەن هونەرمەندان هێنری باربۆس و ڕۆمێن ڕۆلانەوە دروست کرا بوو.

ئەلبێر کاموی پڕ هەست لە ساڵی ١٩٣٣ز پەیوەندیان پێوە دەگرێت و دەبێتە هاودەنگیان. لە ساڵی ١٩٣٤ز، ژن دەهێنێت و هەر پاش چەند مانگێک لە یەکتر جیا دەبنەوە. لە کۆتایی هەمان ساڵدا دەبێتە ئەندامی پارتی کۆمۆنیست و دەبێتە لایەنگری عەرەبە شۆڕشگێڕەکان و پاشان دەبێتە سەرۆکی یانەی ڕۆشنبیری لە شاری ئەلجەزائر، لەساڵی ١٩٣٧ز، واز لە پارتی کۆمۆنیست

دەهێنێت و بۆ ماوەیەک لە زانکۆی ئەلجەزائردا دەست بە خوێندنی فەلسەفە دەکات.
لە دواییدا تیپی شانۆی (ئەکیپ) دروست دەکات و شانۆنامەی (برایانی کارامازۆڤ) کە لە رۆمانە بە ناوبانگەکەی دیستۆیفسکییەوە ئامادەی کردبوو، لەسەر شانۆ پێشکەشی دەکات
کامۆ ئەرکی رێژەسۆیری و وەک ئەکتەریش رۆڵی ئیڤانیش لە شانۆگەریەکەدا دەبینێت. پاشان لەگەڵ گرووپی گەرۆکی ئەکتەرانی رادیۆیی ئەلجەزائردا دەست بەکار دەکات و پاش ماوەیەکی کەم لە رۆژنامەی (کۆماری ئەلجەزائردا) دەست بە کار دەکات. لە ساڵی ١٩٣٧ز، کۆمەڵێک لە وتارەکانی بە ناوی (ژن و مێردایەتی) لە دوو تویی کتێبێکدا بڵاودەکاتەوە، لە ساڵی ١٩٣٨ز، شانۆنامەی بە ناوبانگی (کالیگۆلا) دەنووسێت، و دەست بە نووسینی چەند وتارێک سەبارەت بە بۆچوونی رێبازی (بێهوودەیی) لە ئەدەبیاتدا دەکات و لە دوایشدا بە ناوی (ئەفسانەی سیزیفەوە) بڵاوی دەکاتەوە.
بەناوبانگترین بەرهەمی کاموی مەزن رۆمانی (بێگانەیە) کە بە راسپاردەی ئەندرێی مارلۆ لە ساڵی ١٩٤٢ز، لەو کاتە کە فەرانسە داگیر کراو دەبێت، بڵاو دەکاتەوە و پێشوازیەکی گەرمی لە لایەن خوێنەرانەوە لێ دەکرێت. لە پاش ئازادکردنی فەرانسە، دەبێتە سەرنووسەری رۆژنامەی (نەبەرد)، ئەلبێر کامو هەمیشە دەیویست وەک فەرەنسیەکی جەزائیری بێت.
لە ساڵی ١٩٤٣ز، بە نووسەر و فەیلەسووفی بە ناوبانگی فەرەنسی ژان پۆل سارتەر ئاشنا دەبێت و دەبنە هاوبیر و هاوپیشەی یەکتر، ئەم ئاشنایەتیە تا ساڵی ١٩٤٨ز، درێژە دەکێشێت، پاشان جیاوازی فەلسەفی فکری لە نێوانیاندا پەیدا دەبێت، بە تایبەتی لە ساڵی ١٩٥١ز، کاتێک کە کامو کتێبی (مرۆڤی ستەمکار) بڵاو دەکاتەوە، سارتەر لە گۆڤاری (سەردەمی نوێدا) رەخنەی زۆری لێ دەگرێت، ئەم بۆچونە فەلسەفیە جیاوازەی نێوانیان تاماوەیەک دەبێتە هۆی گفتوگۆی فەلسەفی و مشتومڕی تیژ.

لە ساڵی ١٩٤٤ز، شانۆنامەی (بە هەڵە تێگەیشتن) و لە ساڵی ١٩٤٨ ز، شانۆنامەی (حکومەتی سەربازی) و لە ساڵی ١٩٤٨ز، شانۆنامەی (دادپەروەرەکان) بڵاو دەکاتەوە. شانۆنامەی (حکومەتی سەربازی) ناوبانگی کامو فرەتر بە جیهاندا بڵاو دەکاتەوە و ئەکادیمیایی سویدی لە ساڵی ١٩٥٧ز، خەڵاتی نۆبڵ لە ئەدەبیاتدا بە کامو دەبەخشێت. کامو جگە لەوەی شانۆنامە، چیرۆکیش دەنووسێت وەک (پشت و ڕوو) و (چەژنەکان) و (ڕیالیستیەکان) و (تاعوون) و (ڕووخان) و (هاوین).
کامۆی نەمر لە تەمەنی ٤٧ ساڵیدا، لە چواری مانگی کانوونی دووەمی ساڵی ١٩٦٠ ز، بە ڕووداوی ئۆتۆمۆبێل لە فەرانسا گیانی لە دەست دەدات و ماڵئاوایی لە ژیان و هونەر دەکات.

٤٤ - جیمس جۆیس

درامانووسی بەناوبانگی ئیرلەندی جیمس ئاوگوستین ئالوژیوس جۆیس لە دووی مانگی فێبریواری ١٨٨٢ز، لەشاری دوبلنی پایتەختی وڵاتی ئیرلەند، لەو شارەی کە چل ساڵی ڕەبەق بە نووسینەکانی بە شان و باڵیدا هەڵ دەدا لە دایک بووە. لە خێزانێک هەژار بووە، لە تەمەبی بیست و دوو ساڵیەوە دوور لە شارە دڵگیرەکەی دەژێت. بێجگە لە نۆ منداڵی تریان دەبێت، جیمیز بچووکترینیان دەبێت، زۆر سەخت دەبێت بۆ باوکی کە ژیانی دوازدە کەس دابین بکات.
باوکی بڕیار دەدات کە جیمس جۆیس ببێتە قەشە و بۆ ماوەی سێزدە ساڵ خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی لە قوتابخانەی ئایینی یەسوعیاندا لە شاری دوبلین وانە ئایینەکان دەخوێنێت، لەو ماوەیەدا پەیڕە و یاسا گرژەکانی کاتۆلیکی بە سەختی ئازاری پێدەگەیەنن، لە ساڵانی ١٨٩٨ تا ١٩٠٤ز، لە زانکۆی دوبلن درێژە بە خوێندن دەدات، سەرەتا وەک شاعیرێک دێتە گۆڕەپانی ئەدەبیاتەوە.
پیاوانی ئایینی دەمارگیر نووسینەکانی بە کفر لە قەڵەم دەدەن و بە ناچاری بۆ شاری پاریس لە فەرەنسا کۆچ دەکات، لە زانکۆی پاریس دەست بە خوێندنی پزیشکی دەکات و دەبێتە دکتۆر، هەر زوو بێزار و بێهوودە دەبێت و تێدەگات کە حەز و ئارەزووی لەم پیشەیە نییە، هەر لە بەر ئەوە دەست بە خوێندن و خوێندنەوە لە بەشی ئەدەبیاتدا دەکات، لەو ماوەیەدا دەست بە نووسینی زنجیرە باسێک سەبارەت بە دراما دەکات و بڵاویان دەکاتەوە، هەروەها چەند وتارێک لە سەر درامانووسی بەناوبانگی نەرویجی هێنریک ئەبسن دەنووسێت پاش ماوەیەک جیمس جۆیس ئاگادار دەکرێتەوە کە دایکی لە سەرەمەرگدایە، لەبەر ئەوە شاری پاریس بەجێ دەهێڵێت و بۆ ئیرلاند دەگەڕێتەوە بە هیوای ئەوەی بۆ هەمیشە تێیدا بژێت، لە ئیرلاند بە خانمێک کە ناوی (نورا بارنێسێل) ئاشنا دەبێت و دەیخوازێت. هەر دووکیان بۆ هەتا هەتایی ئیرلاند بەجێ دەهێڵن و لە شاری (ترێستە)

بۆ مـــاوەی دەســـاڵ نیـــشـــتـــەجێ دەبن و لەوێ دوو منداڵیشیان بە نسیب دەبێت.

لە ماوەی ژیانیدا لە زوریخ و ترێستە و ڕۆم دەژێت، بۆ دابینکردنی ژیانی ڕۆژانەی دەست بە گـوتنەوەی زمـانی ئینگلیزی دەکات. لە ساڵی ١٩٠٧ز، کتێبی (مۆزیکی مەجلیسی) بڵاودەکاتەوە. هەر لە هەمان ساڵدا کۆمەڵە چیـرۆکـێک بە ناوی (دۆبلینیـەکـان) دەنووسێت. شانۆنامەی (دوورخراوەکان) تەنها شانۆنامەیەکە کە لە سـاڵی ١٩١٨ز، چاپی دەکـات، لە دواییـدا بەرهەمی (شێوەی هونەرمەندێک لە تەمەنی لاویدا) و چیرۆکی بەناوبانگی (ئۆلیس) کـە لە بەرهەمـێکی حـەمـاسی ئۆدسەی شاعیری گەورەی یۆنانی کۆنەوە وەرگیراوە.

ئەم بەرهەمـە سـەرەتا لە شـاری پاریس لە سـاڵی ١٩٣٢ز، چاپ دەکـــرێت. لە ســـاڵی ١٩٣٩ز، دوا بەرهەمی بەناوی (بێـداری فـینگان) بڵاودەکـاتەوە. جیمس جۆیسی مەزن جگە لەو بەرهەمانەی ئاماژەمان بۆ کردن، کۆمـەڵە شیـعـرێکی زۆریشی نووسیـوە، ئەوەی شـایانی باسـە کـە جیـمس جـۆیس باوەڕی بە ڕێبـازی سـوریالیـست دەبێت و بۆ نووسـراوەکـانی پەیڕەوی ئەم ڕێبازە دەکات.

جیـمسی نەمـر لە مـاوەی ژیانیـدا سـەفـەری زۆر بۆ وڵاتانی ئەوروپا دەکات و کاری مامۆستایی لە بەشەکانی فـەلسـەفـە و کۆمـەڵناسیـدا دەکـات. بە دەست پێکردنی شـەڕی شومی دووەمی جیـهـانی جیـمس جـۆیس هێز و توانای لێ دەبڕێت و پێش ئەوەی کـە تـەمـەنی لە چل بەهاری ژیان بدات، لاوازی چاوی بەرەو کـزبوون دەچێت و پاش چەند جار نەشتەر کاری بە یەکجاری کوێر دەبێت و دنیای پڕ لە ڕەنگاو ڕەنگی لە بەرچاو تاریک دەبێت و لە سـێـزدەی کـانوونی دووەمی سـاڵی ١٩٤١ز، و پێش ئەوەی تەمـەنی ببێـتە پەنجا ساڵ، لە ژووری هوتێلێکی شـاری (زیورخ) لە ئەڵمـانیـا کـۆچی دوایی دەکـات و مـاڵئـاوای لە دنیـای هونەر و ئەدەبیـات دەکـات و هەر لەوێ بە خاک دەسپرێت.

٤٥ - سامۆئل بێکت

درامانووسی بەناوبانگی ئیرلەندی سامۆئل بێکت لە سێزدەی نیـسانی ١٩٠٦ز، لە گـەڕەکی فـۆکس ڕۆک لە باشوری شاری دوبلنی پایتەختی ئیرلەند لە خێزانێکی مـامناوەندی و سـەر بە مـەزهەبی پرۆتسـتـان لە دایک بووە. لە تەمـەنی چواردە سـاڵیـدا لە قـوتابخـانەیەکی (شەو و ڕۆژیدا) لە دوبلن درێژە بە خوێندن دەدات و لە سـاڵی ١٩٢٣ز، لە خوێندنگەی بەرزی ترینتی دوبلن لە بەشی فـێـربوونی زمـانی فـەرەنسی و ئیـتـالیـدا دەست بە خوێندن دەکـات و لە سـاڵی ١٩٢٧ز، بە سـەرکـەوتوویی تەواوی دەکات.

پاش تەواو کردنی خوێندن ماوەیەک لە بلفاست دەست بە دەرس گـوتنەوە دەکات، لە سـاڵی ١٩٢٨ز، بۆ شاری پاریس لە فـەرەنسە سـەفـەر دەکات، لە سـاڵی ١٩٢٨ تا ١٩٣٠ز، لە شـاری پاریس دەبێـتـە مـامۆسـتـای زبانی ئینگلیزی و خـەڵاتێکی ئەدەبی لە شیـعـرێکیـدا بە ناوی (ڕۆژگار) پێ دەبەخشرێت و وەک شاعیرێک دەناسرێت. لە شاری پاریس لە ساڵی ١٩٣١ ز، نامیلکەیەکی پڕ لە مەبەست لەسەر (مارسێل پروست) دەنووسێت. هەر لەم ساڵانەدا بە جیمس جۆیس ئاشنا دەبێت.

لە سـاڵی ١٩٣٠ دەگـەڕێـتـەوە بەریتـانیـاو لە سـاڵی ١٩٣١ز، و لە تەمەنی بیست و چوار ساڵیدا بڕوانامەی لیـسـانس وەردەگـرێت. لە مـاوەی چوار تەرمـیندا دەرسی زمـانی فـەرەنسی لە خـوێندنگەی بەرزدا دەڵێـتـەوە. لە سـاڵی ١٩٣٧ ز، لە شـاری پاریس نیـشـتـەجێ دەبێت، پاش هەڵگیـرسـانی شـەڕی شـومی دووەمی جیـهـانی، بەگـەرمی و توندی دژی دەبێت و بڕیار دەدات بە زمـانی فەرەنسی بنووسێت، کۆمەڵێک بەرهەمی ئەدەبی بە چاپ دەگەیەنێت، کە ناوبانگ و شکۆداری پێ دەردەکات.

لە سـاڵی ١٩٤٣ز، دووەمین بەرهەمی خـۆی بەناوی (کـات) بەزمـانی ئینگلیـزی دەنووسـێت، لەسـاڵی ١٩٥١ز، چیـرۆکـێکی سێ بەشی بە ناوی مـولاوی (و) مـالـون دەمـرێت (و) بێ نـاو (بە زمـانی ئینگلیـزی بڵاودەکـاتەوە. سـامـۆیل بیکێت لە پاش شـەڕی شـومی جیهانی دەگەڕێتەوە شاری پاریس و بەزمانی فەرەنسی دەست بە نووسین دەکات. لە ساڵی ١٩٥٢ز، شانۆنامەی بەناوبانگی (لە چاوەڕوانی گـۆدۆدا) بڵاو دەکـاتەوە، بیکێت لەڕێی ئەم شـانۆگـەریەوە ناوبانگی جیـهـانی دەردەکات.

لە بەرهەکـانی تری سـامـۆیل بیکێت وەک: (کـۆتاریی گەمە)، (ڕۆژە خۆشەکان)، (گەمەکان)، (شیعر بە زمانی ئینگلیزی)، (ڕامێنە ڕا)، (پرۆست و سێ گفتوگۆ لە گەڵ ژۆرژ دو توبی)، و ڕۆمانی (مورفی). بیکێت هەمیشە لە بەرهەمەکانیدا ئەم پرسیارانە دەکات، من کێم؟، کات و شوێن چییە؟، بیر و مادە چییە؟، ڕیالیزم چییە؟

لە ساڵی ١٩٧٣ز، شـانۆنامەی (من نا) دەنووسێت. سامۆیل بیکێتی مەزن و ناودار لە تەمەنی هەشتاو سێ سـاڵیـدا و لە سـاڵی ١٩٨٩ ز، مـاڵئـاوایی لە هونەر و ئەدەبیات دەکات.

٤٦ - ئۆژین یونسکۆ

درامانووسی بە ناوبانگی ڕۆمانی - فەرەنسی ئۆژین یونسکۆ لە مانگی تشرینی دووەمی ١٩١٢ز، لە باشووری ڕۆمانیا لە دایک بووە. دایکی لە ڕەسەندا فەرەنسی دەبێت. یونسکۆ لە تەمەنی یەک ساڵیدا دەبێت کە بە ماڵەوە بۆ فەرەنسا سەفەر دەکەن، کاتێک کە یونسکۆ لە تەمەنی نۆ ساڵیدا دەبێت خۆی و دایک خوشکێکی بۆ گوندی (شاپل ئانتەر) کۆچ دەکەن، لە تەمەنی منداڵیدا هەمیشە ئاواتی ئەوە دەبێت لە پاشەڕۆژدا ببێتە قەشە. تاتەمەنی سێزدە ساڵی لە فەرەنسا دەمێنێتەوە، پاشان بۆ ڕۆمانیا دەگەڕێنەوە، دەست بە فێربوونی زمانی ڕۆمانی دەکات. پاش ماوەیەک دایک و باوکی لەیەکتر جیا دەبنەوە و خێزانەکەی تووشی گرفتاری دەبێت.

یونسکۆ لە زانکۆی شاری بوخارست دەست بە خوێندنی ئەدەبیاتی فەرەنسی دەکات و بە سەرکەوتوویی بروانامەش لە زمانی فەرەنسیدا وەردەگرێت. (گلەیی شاعیرانە) کۆمەڵە شیعرێک و یەکەمین بەرهەمی دەبێت کە لە تەمەنی هەژدە ساڵیدا دەیانووسێت. لە ساڵی ١٩٣٦ز، کیژە قوتابییەکی بە فەلسەفە دەخوازێت و لە ساڵی ١٩٣٨ز، بۆ تەواوکردنی پلەی دکتۆرا لە ئەدەبیاتی فەرەنسیدا بۆ شاری پاریس سەفەر دەکات. لە ساڵی ١٩٣٩ز، نۆبەرەی ئەدەبی خۆی لە گۆڤاری (زورياک) دا بڵاودەکاتەوە. کە شەڕی شومی دووەمی جیهانی دەست پێدەکات یونسکۆ لە (مارسی) دەبێت، پاشان بۆ شاری پاریس دەگەڕێتەوە لە یەکێک لە دەزگا بڵاوکراوەکاندا کار بە دەست دەهێنێت، تێیدەگات کە زمان زانین چەند بە کەڵکە و دەست بە فێربوونی زمانی ئینگلیزی دەکات.

لە تەمەنی سی و شەش ساڵیدا شانۆنامەی (گۆرانی بێژی تاوس) دەنووسێت و بۆ یەکەمین جار لە ساڵی ١٩٥١ز، لەسەر تەختەی شانۆ نیشان دەدرێت. لە ساڵی ١٩٥١ز، شانۆنامەی (وانە) دەنووسێت و لەسەر شانۆ نیشان دەدرێت. سێهەمین شانۆنامەی خۆی بەناوی (کورسیەکان) لە ساڵی ١٩٥١ز، دەنووسێت. شانۆنامەی (قوربانییەکانی ئەرک) یەکێکە لە شانۆگەریە بەناوبانگەکانی یونسکۆ کە قسە و باسێکی زۆری لەسەر کراوە.

شانۆنامەی (کرێچی نوێ) یەکێکە لە شانۆنامە یەک پەردەییەکانی، دوا بە دوای ئەوانە شانۆنامەی (وڕێنەی دوو کەس) و شانۆنامەی (پیاوکوژی خۆڕایی) دەنووسێت. بە ناوبانگترین شانۆنامەی یونسکۆ شانۆنامەی (کەرکەدەن)ە کە لە ساڵی ١٩٥٩ز، بڵاوی دەکاتەوە و هەر بە زوویی لەسەر تەختەی شانۆ بەناوبانگەکانی ئەوروپا پیشانی جەماوەرانی شانۆ دەدرێت.

هەندێ لە توێژەرەوەکان باوەڕیان وایە کە شانۆنامەی کەرکەدەن، ڕەنگدانەوەی هەستی یونسکۆی مەزن بێت، پاش ئەوەی کە ڕۆمانیا بەجێ دەهێڵێت؛ ژمارەیەکی زۆر لە هاوڕێیانی و ئاشنایانی لەو دەمەدا دەچنە ڕیزی بەرەی بزووتنەوەی فاشستی (قەرەوڵی ئاسنینەوە). شانۆنامەی بە پێزی کەرکەدەن، دەبێتە سەرەتایەکی سەرکەوتوو بۆ یونسکۆ و وەک درامانووسێکی جیهانی ناوبانگ دەردەکات. لە شانۆنامە بەناوبانگەکانی تری یونسکۆ وەک:

١ - (برسێتی و تینوێتی).
٢ - (پاشا دەمرێت).
٣ - (تابلۆ).
٤ - (داهاتوو لە هێلکەی مریشکدایە).
٥ - (گەمەی کوشتار بە کۆمەڵ).
٦ - (کەمی).
٨ - (ئەوریفلام).

٤٧ - ئارتۆر ئادامۆڤ

درامانووسی فەرنسی (بە ڕەسەن ڕووسی) ئارتۆر ئادامۆڤ لە ساڵی ١٩٠٨ز، لە کیسلۆڤۆدیسکی، لە ناوچەی قەفقاز لە دایک بووە. باوکی یەکێک لە خانەدان و دەوڵەمەندەکانی قەفقاز و خاوەنی بیرێکی نەوت دەبێت. ئارتۆر ئادامۆڤ هەر بە منداڵی بە مەبەستی ئەوەی لە سەر شێوەی ئەوروپی پەروەردە و فێری خوێندەواری بێت، ڕەوانەی دەرەوەی ڕووسیای دەکەن، ئەو سەردەمە ڕووسە خانەدانەکان منداڵانی خۆیان لەسەر شێوەی فەرەنسی پەروەردە دەکرد. ئارتۆر ئادامۆڤ زمانی فەرەنسی فێر دەبێت و دەسەڵاتی بەسەردا دەبێت و بە بەرهەمەکانی بالزاک ئاشنا دەبێت و دەست بە خوێندنەوەی ڕۆمانە فەرەنسیەکان دەکات.

لە ساڵی ١٩١٤ز، لە سەرەتای دەست پێکردنی شەڕی شومی یەکەمی جیهانی، بەرەزامەندی خێزانەکەی لە ناوچەی (فرودنئیشتارت) کە دەکەوێتە ئەڵمانیای ڕۆژهەڵات، دەبێتە پەنابەر و لە دواییدا پادشای ولایەتی ڤیتربێری کە لەگەڵ باوکی ئادۆمۆڤدا ئاشنا دەبێت دێتە مەسەلەکە و بۆ ئەوەی لە دەستی دوژمن دوور بێت مۆڵەتی دەدەنێ کە بۆ سویسرا سەفەر بکات و لە شاری (ژنێڤ) جێگیر بێت. ئادامۆڤ لە سویسرا و پاشان لە

ئەڵمانیا درێژە بە خوێندنەکەی دەدات.

لە تەمەنی شازدە ساڵیدا بۆ شاری پاریس سەفەر دەکات و لەوێ بە هونەر و هونەرمەندانی ڕێبازی سوریالستی ئاشنا دەبێت و کاریگەری لەسەری دادەنێت و دەبێتە هاوڕێبازیان، دەست بە نووسینی شیعر دەکات و هەندێ لە شیعرەکانی لە بڵاوکراوەیەکدا بە ناوی (پێشڕەو) بڵاودەکاتەوە. لەو ڕۆژانەدا بە شاعیری بە ناوبانگی فەرەنسی (پۆل ئیدوارد) ئاشنا دەبێت. ئەم ناسینەش سیمای شێوەیەکی تازە بە کاروانی ئەدەبی ئادامۆڤ دەدات. پاشان بۆ ماوەیەک دەست لە نووسین بەردەدات.

لە ساڵی ١٩٣٨ز، نامیلکەیەک بە ناوی (دانپێدانان) بڵاودەکاتەوە و خۆی لەو ئازارە دەروونییە و ئەو ماوە مت بوونە ئەدەبییە ڕزگار دەکات کە سوریالیستەکان کاریان تێکرد بوو. لە کۆتایی ساڵانی شەڕی شومی جیهانییەوە دەست بە نووسینی شانۆنامە و خوێندنەوەی بەرهەمەکانی نووسەری ناوداری سویدی ئاوگوست ستریندبێری دەکات. شانۆنامەی (سەنگر) یەکەمین بەرهەمی شانۆییەتی و دوا بە دوای ئەویش شانۆنامەی (هێرش) و شانۆنامەی (ڕێپێوانی گەورە و بچووک) دەنووسێت.

لە ساڵی ١٩٥١ز، شانۆنامەی تارانی پرۆفیسۆر (دەنووسێت، ئەم شانۆنامەیە بە خاڵی وەرچەرخاو لە پێشڕەوی بەرهەمی سەرکەوتووی ئەدامۆڤ دادەنرێت. ئادامۆڤ لە شانۆنامەی (-Comme Nous Aron sete we were) و شانۆنامەی (بینراوەکان) دا باس و خواست لە باری دەروونی کەسایەتیەکانی دەکات، بەڵام شانۆنامەی (پینگ پونگ) بە یەکێکی تر لە بەرهەمە بە پێزەکانی سەر بە ڕێبازی شانۆی بێهوودە دادەنرێت.

لەساڵی ١٩٥٥ز شانۆنامەی (پائو لۆپائی) دەنووسێت و لە ساڵی ١٩٥٧ز، بڵاوی دەکاتەوە، لەم شانۆنامەیەدا ئادامۆڤ لە شانۆی بێهوودە دوور دەبێتەوە و شێوە و ڕێبازی ئەدەبی خۆی دەگۆڕێت. لەو ماوەیەدا نوێکاریەک لە شێوە نووسینی بەرهەمەکانیدا دەکات و بە ڕێبازی شانۆی فێرکردن و حەماسی برتۆلد برێخت کاریگەر دەبێت، ئەم کاریگەریەش لە شانۆنامەی (برچیلان) دا کە شانۆنامەیەکی حەماسیە دەر دەکەوێت.

لە شانۆنامەکانی تری ئادامۆڤ وەک :

١ - (هاوسۆزی).
٢ - (سامی پیاوی گاڵتە چڕ).
٣ - (من فەرەنسی نیم).
٤ - (ئەوروپای پیرۆز).
٥ - (بەهاری حەفتا و یەک).

ئادامۆڤی مەزن جگە لەوەی درامای دەنووسێت، کاری وەرگێڕانی لەسەر بەرهەمەکانی دیستۆیفسکی و بۆخنەر و گۆرکی و چیخۆف دەکات. ئارتور ئادامۆڤی مەزن لە ساڵی ١٩٧٠ز، کۆچی دوایی دەکات و ماڵئاوایی لە دنیای ئەدەب و هونەر دەکات.

٤٨ - جان ئازبرن

درامانووسی بەناوبانگی بەریتانی جان ئازبرن لە ساڵی ١٩٢٩ز، لە شاری لەندن لە دایک بووە. پاش تەواوکردنی خوێندنی ناوەندی کاری هونەری شانۆیی دەکاتە پیشە، بۆ پیشاندانی کارە شانۆییەکان بۆ چەند شار و شارۆچکەیەکی بەریتانیا سەفەر دەکات. هەر زوو دەرک بەوە دەکات کە زیاتر حەزی لە نووسینی شانۆنامەیە وەک لە هونەری نواندن.

لەو ماوەیەدا کە وەک ئەکتەر لەسەر شانۆ دەردەکەوێت، دەست بە نووسینی شانۆنامەش دەکات. شانۆنامەی (شەیتانی کە لە ئەودا بوونی هەیە) و شانۆنامەی (دوژمنی تایبەتی) دەنووسێت و لەسەر تەختەی شانۆی لەندەن و چەند شاری تر پێشکەش بە بینەران دەکرێت.

لە ساڵی ١٩٥٦ز،شانۆنامەی (بەزۆر یادهێنانەوە) دەنووسێت و ئەم شانۆنامەیە دەرگای ناوبانگی لە گۆڕەپانی نووسیندا لەسەر ئابزن دەکاتەوە، قارەمانی ئەم شانۆنامەیە ناوی (جیمی پورێترە) و نوێنەری نەوەکانی پاش شەڕی شومی دووەمی جیهانی و وێرانکاریەکانیەتی، هیوا و ئومێدەکانی بابردووانە و ناهومێدانە دەبینێت و دەنگی ناڕەزایی و تاریکبینانەی بێپەروا و بە بەردەوامی بڵند دەکاتەوە، ئەم بەرهەمە شانۆییە نایابە دەبێتە هۆی ئەوەی کە بە کۆمەڵێکی نوێ لە نووسەران و هونەرمەندانی لاوی ئینگلیزی ئاشنا دەبێت، کە هەموویان دژی کۆت و بەندی یاسا کۆمەڵایەتیە کۆنەکان دەبن و بە (لاوانی تووڕە) ناوبانگ دەناسرێن.

ئابزن خۆی بە یەکێک لە لایەنگران و پێشڕەوانی پەیڕەوی ڕێبازی (برتۆڵد برێخت) دادەنێت و شانۆنامەی (لوثەر) لە ساڵی ١٩٦١ز، لەژێر کاریگەری شانۆی حەماسی برێختدا دەنووسێت، لە چەند بەرهەمی تریدا ئەم کاریگەریە وەک ڕۆژ دیارە. ئابزن لەم بەرهەمە شانۆییەیدا چیرۆکی ژیانی (مارتین لوثەر) قەشە و ڕاستکەرەوەی مەزهەبی لە سەدەی پازدەمدا باس دەکات، لوتێر دژایەتی لەگەڵ ڕابەری ئایینی و قەشەکانی

مەزهەبی کاتۆلیکدا دەکات کە لە خەڵکی پارە و باجیان وەردەگرت و دژ بە خواستی ڕابەر، کتێبی ئینجیل بۆ زمانی ئاڵمانی وەردەگێڕێت.

لە ساڵی ١٩٦٤ز، شانۆنامەی (بەڵگەنامەی نەگونجاو) و شانۆنامەی (نیشتمانپەروەرێک بۆ من) دەنووسێت. جان ئابزن، نەک هەر کاری شانۆ دەکات، بەڵکو کاری ڕێکخستنی سیناریۆ بۆ سینەما دەکات، وەک سیناریۆی (خۆنیشاندەر) و سیناریۆی (تۆم جۆن) کە نووسەری ناسراو (هێنری فیێلدنیگ) نووسیویەتی بە ناوی (مافلاندۆز) بۆ سینەما ئامادەی دەکات.

لە شانۆنامەکانی تری جان ئابزن وەک :

١ - (نووسینێک بۆ سەرگۆڕی جۆرج دلین).
٢ - (خۆنیشاندەر).
٣ - (دنیای پاوڵ سلکی).
٤ - (هۆی ڕیسوایی و نیگەرانی).
٥ - (لە لەفافی سادەدا).
٦ - (بەڵگەنامەی نەگونجاو).
٧ - (نیشتمانپەروەرێک بۆ من).

٤٩ - هارۆلد پینتێر

درامانووسی بەناوبانگی بەبەریتانی هارۆلد پینتێر لە ساڵی ١٩٣٠ز، لە ڕۆژهەڵاتی شاری لەندەن لە دایک بووە. باوکی یەهوودیەکی بەرگدروو دەبێت، هارۆلد پینتێر لە تەمەنی لاویدا شیعر دەنووسێت بۆ گۆڤارە ناوچەییەکانی دەنێرێت، لە کاتێکدا کە تەمەنی لە هەژدە بەهار تێناپەڕێت، بۆ خزمەتی سەربازی بانگ دەکرێت و سەرپێچی لەو بڕیارە دەکات و ناڕوات، لەبەر ئەوە دەدرێت بە دادگا و لە باتی ئەوەی کە زیندانی بکرێت بە بڕە پارەیەک تاوانبار دەکرێت کە بیدات.

هارۆلد پینتێر لە ئەکادیمیای سەڵتەنەتی هونەرە درامیەکانی لەندەن وەردەگیرێت و دەست بە خوێندنی هونەری دراما دەکات. ماوەیەک بە ناوی خواستراوی (داڤید بارون)ەوە دێتە گۆڕەپانی هونەری شانۆوە، ماوەیەکیش لەتەک گرووپێکی شانۆییدا دەست بە کاری نواندن دەکات و سەرتاسەری وڵاتی ئینگلستان و ئیرلەند دەکەن و ئەم گرووپە بەرهەمە شانۆییەکانی ولیام شکسپیر پێشکەش بە بینەرانی شانۆ دەکەن. لەساڵی ١٩٥٦ز، ژن دەهێنێت، ماوەیەک سەرگەرم دەبێت بە نووسینی ڕۆمانێک بە ناوی (کورتەبنەکان) و بە تەواوی دڵی لە شانۆنامە نووسین سارد دەبێتەوە. لەساڵی ١٩٥٧ز، یەکەمین شانۆنامەی خۆی بە ناوی (ژوور) لەسەر شانۆی زانکۆی (بریستل) پێشکەش دەکات، پاش ئەو، شانۆنامەی (شاگردی ئالی) و (جەژنی لە دایکبوون) دەنووسێت.

لە نیسانی ١٩٥٨ز، شانۆنامەی (جەژنی لەدایک بوون) لەسەر شانۆی هونەری (کمبریج) و پاشان لەسەر شانۆی (لیریک) ی لەندەن پێشکەش دەکرێت و پاش هەفتەیەک فرۆشتنی بلیت نابێت و بینەران پێشوازی لێ ناکەن، ڕووخانی ئەم شانۆنامەیە دەبێتە هۆی ئەوەی کە هارۆلد پینتێر دەست بە نووسینی شانۆنامەی ڕادیۆیی بکات، هەر زوو چەند شانۆنامەیەک بۆ ڕادیۆ و تەلەڤزیۆن دەنووسێت، لەوانە (ئازاری سووک) و (شەوێک لە دەرەوە) و (قوتابخانەی شەوانە) پینتێر لەڕێی ئەم بەرهەمە درامیانەوە ناوبانگ دەردەکات.

لە ساڵی ١٩٥٩ز، شانۆنامەی (کاروانسەراچی) دەنووسێت، ئەمە بە یەکەمین بەرهەمی بە پێز و سەرکەوتووی ئەو دادەنرێت و خەڵاتی باشترین شانۆنامەی لە ساڵی ١٩٦٠ز، پێ دەبەخشرێت. لە دواییدا شانۆنامەی (ڕێکخستنەوە) دەنووسێت و ساڵی ١٩٦١ز لەسەر شانۆ پێشکەش دەکرێت و پاشانیش لە ڕێگەی گرووپی شانۆیی (ڕوئیال شکسپیر) ە وە بۆ تەلەفزیۆنی لەندەن ئامادە دەکرێت و بڵاودەکرێتەوە. شانۆنامەی (داوێن پیس) بەرهەمێکی تری پینتێرە کە بۆ تەلەڤزیۆنی دەنووسێت و پاشان بۆ شانۆ ئامادە دەکرێت و گرووپی (ئارت تیاتر) لەسەر تەختەی شانۆی شاری لەندەن پێشکەش دەکرێت.

بە هاوکاری ڕێژەسۆری ئینگلیزی (پیتەر هال) شانۆنامەکانی پینتێربۆ شانۆ جۆراو جۆرەکان ڕێژەسۆری دەکات و پیشان دەدرێن، هێدی هێدی شانۆنامەکانی زیاتر سەرنجی بینەرانی شانۆ ڕادەکێشن، لە دواییشدا لەسەر شانۆکانی ئەمەریکا پێشکەش بە بینەران دەکرێن و سەرکەوتن بەدەست دەهێنن.

لە ساڵی ١٩٦١ز، دەست بە سیناریۆ نووسین بۆ سینەما و تەلەڤزیۆن دەکات، یەکەمین فلیمنامەی بە ناوی (پێشخزمەت) بەهاوکاری جۆزیف لۆزی (ڕێژەسۆر ئامادە دەکرێت. لەساڵی ١٩٦٣ز، سیناریۆی (کاروانسەراچی) و لە ساڵی ١٩٦٤ز، سیناریۆی (ناوک -کولکە خۆرەکان) و لە ساڵی ١٩٦٦ز، سیناریۆی (یادگارەکانی کوئلۆ) و لە ساڵی ١٩٦٧ز، سیناریۆی (ڕێکەوت) و لە ساڵی ١٩٦٨ز، سیناریۆی (جەژنی لە دایکبوون) و لە ساڵی ١٩٧١ز، سیناریۆی (نێوان گر) و لە ساڵی ١٩٧٦ز، سیناریۆی (دوا نوێنەر) بۆ سینەما ئامادە دەکرێن. هارۆلد پینتێر لە ساڵی ١٩٦٦ز، خەڵاتی شانازی لە لایەن دەسەڵاتی پاشاییەوە پێ دەبەخشرێت.

هەندێ لە زانایان هارۆلد پینتێر بە درامانووسێکی (ئیگزیستانسیالیست) و بێهوودە دەناسن، هەندێکی تر بە بەدرامانووسێکی تاکڕەوی دادەنێن، خوێشی بەوە قایلە کە کاریگەری (فرانتس کافکا) و (سامۆیل بیکێت)ی لە بیر و هۆشدایە.

٥٠ - ئێدوارد ئالبی

درامانووسی بەناوبانگی ئەمەریکی ئێدوارد ئالبی لە دوازدەی مانگی ئاداری ١٩٢٨ز، لە شاری نیویورک لە ئەمەریکا لە دایک بووە. کاتێک کە تەمەنی لە دوو هەفتە تێناپەڕێت، دایک و باوکی بە خێزانێکی تری دەسپێرن، ئەو خێزانەی کە پەروەردەی دەکەن بە خێزانی (ئالبی) دەناسرێن ؛ خێزانێکی دەوڵەمەند و بەناوبانگ دەبێت، باوکی ئەو خێزانە (ڕید ئالبی) خاوەنی چەند تەماشاخانە و هاوسەرەکەی بیست و سێ ساڵ لەو بچووکتر دەبێت ئێدوارد ئالبی لەم خێزانەدا بەناز و نیعمەتەوە پەروەردە دەبێت و خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی لە قوتابخانە گرانبەها و باشەکانی ئەمەریکادا تەواو دەکات.

لە ماوەی خوێندنی ناوەندیدا دەست بە نووسینی چیرۆک و شیعر دەکات. لە تەمەنی بیست ساڵیدا لە خێزانەکەی جیا دەبێتەوە و دەست بە کۆمەڵە ئیشێک دەکات، وەک : شاگردی و دەستفرۆشی و نامەبەر، ماوی دەساڵ مەمرە و مەژی لە گوندی (گرینویچ) ژیان بەسەر دەبات. پاشان بەشێوەیەکی جدیتر دەست بە نووسین دەکاتەوە و درامانووسی ئەمەریکی (تۆرنتون ڤایلدێر) هانی دەدات کە درامانووسین بکاتە پیشەی خۆی. لە ساڵی ١٩٥٨ز، یەکەمین شانۆنامەی خۆی بە ناوی (ڕووداوی باخی ئاژەڵ) دەنووسێت و وەک دیاریەک بۆ یادی سی ساڵ لەدایکبوونی پێشکەش بە خۆی دەکات.

لە پێشدا گرووپە شانۆییەکانی ئەمەریکا گرنگیان بەم شانۆنامەیە نەدا، تا پاش چەند مانگێک لەتەک شانۆنامەیەکی سامۆیل بیکێتدا لەسەر شانۆی بەرلین پێشکەش بە بینەران دەکرێت و ناوی ئێدوارد ئالبی دەچێتە لیستی درامانووسانی سەر بە ڕێبازی (بێهوودە). پاشان شانۆنامەی (مەرگی بسی سمیت) دەنووسێت کە دەربارەی ژیانی بسمی سمیتی ڕەش پێس و چیرۆک بێژە کە دەبێتە قوربانی جیاوازی ڕەگەزایەتی لە لایەن ڕەگەز پەرستەکانەوە، بۆ یەکەمین جار لەسەر شانۆی شاری بەرلین پێشکەش دەکرێت لە ساڵی ١٩٦١ز، شانۆنامەی(خەونی ئەمەریکایی) دەنووسێت، ئەم درامایە دەبێتە هۆی ئەوەی ئالبی لە ئەمەریکادا ناوبانگ دەرکات و بێتە یەکێک لە ئەندامە چالاکەکانی بزووتنەوەی شانۆی پێشڕەو. لە ساڵی ١٩٦٢ز، شانۆنامەی (کێ لە ڤیرجینیا والف دەترسێت) دەنووسێت و ناوبانگی جیهانی پێ دەردەکات، پاش ئەوەی بەسەرکەوتوویی لەسەر شانۆ پێشکەش دەکرێت، لەلایەن دەزگای سینەمایی (هالیود) ە وە دەکرێتە فیلم.

لەساڵی ١٩٦٤ز، شانۆنامەی (ئالیسی گچکۆکە) و لە ساڵی ١٩٦٦ز، شانۆنامەی (باری ناسک) و شانۆنامەی (سندووقی زیخ) دەنووسێت و لەهەمان ساڵدا لەسەر تەختەی شانۆ پێشکەش دەکرێت. ئالبی هەر وەک نووسەرانی تری سەر بە ڕێباز و باوەڕی (بێهوودە)یی هەوڵ دەدات بوونی سروشتی مرۆڤ لە شانۆنامەکانیدا وێنە بکێشێت، هەر بە هەمان بۆچوونی سارتەر، کامو، بیکێت، یونسکۆ، ژنە و پینتر کە ئەو ڕیالیستیە لە مەنتیقی تایبەتی فەلسەفەی بێهوودەدا نیشانی دەدەن.

بە بۆچوونی نووسەرە ئەوروپیەکاندا بێهوودەیی و بێ هیوایی سروشتێکی فیزیاییە، بەڵام لای ئالبی دنیا کە هیچە لەبەر ئەوەی بنەما ئەخلاقی و ئایینی و سیاسی و کۆمەڵایەتیەکان لە قەیراندان.

پاشان خۆی لەم ڕێبازە دەکشێنێتەوە و سەرقاڵی ئەزموونگەرییەکی ئاشکرا و چڕی کۆمەڵایەتی و خواستەکانی دەبێت، ئالبی دەزگا و لایەنە نەفرەت لێکراوەکانی کۆمەڵگای ئەمەریکی دەخاتە بەر تیشکی لێکۆڵینەوە. ئەوەی شایانی باسە لە بەرهەمەکانی ئالبیدا مەسەلە ناوچەییەکان گرنگیان کەمتر پێ دەدرێت تا جیهانیەکان، ئەو دنیایەی ئەو لە دراماکانیدا وێنەی دەکێشێت، هەموو جێگایەکە و هیچ جێگایەکیش نییە و جیهانیە تا تایبەت بە شوێنێکی دیاری کراوەوە.